

ATTRAKCIÓ, VAGY A FILM JÖVŐJE!

CINERAMA

New Yorkban, és Párizsban milliók látták — s milliók vitatkoznak rajta, hogy a Cinérama vajon csupán látványosság-e, attrakció, vagy pedig a jövő filmművészetének egyik első kísérleti állomása? A vitát természetesen csak a jövő döntheti el — magam arra következtetek, hogy bizony egyelőre csak *film-attrakcióról* van szó. Az első program még csak ízelítőt adott abból az érzésből, amit így nevezhetnénk: részvétel a látott cselekményben. A film nézője kényelmes fotelében úgy érezhette, hogy együtt suhan a hullámvasúttal, a robogó vonattal — de csak néhány pillanatra. Amint az első benyomás meglepetés-fűtötte ereje lankadt, a néző ismét visszacsüppedt a zsölye mélyébe: *elragadtatott* mozilátogatóból kritikus szemmel néző *publikummá*.

A Cinérama műsora, már bizonyos haladásról tanúskodik: továbbra is rövidfilmek füzére, de sokkal jobban él a *mozgás-hatással* — fő szenzációja immár a repülés.

A keret inkább ürügy: egy svájci és egy amerikai fiatal pár kölcsönös látogatása, a svájci kettős az Egyesült Államokat utazza be, az amerikai pár Davosba, Sankt-Moritzba és Párizsba látogat. A hatást ügyes *el-lenpont* fokozza: az Európába induló Betty és John normálfilmen készülődik, a szokásos kisméretű vásznon és fekete-fehéren száll be a repülőgéphez — de amikor a két fiatal kipillant a gép kerek ablakán! Robban a zene, egycsapásra szétfut a függöny s a háromszorta szélesebb, körívben hajló óriásvásznon hirte-

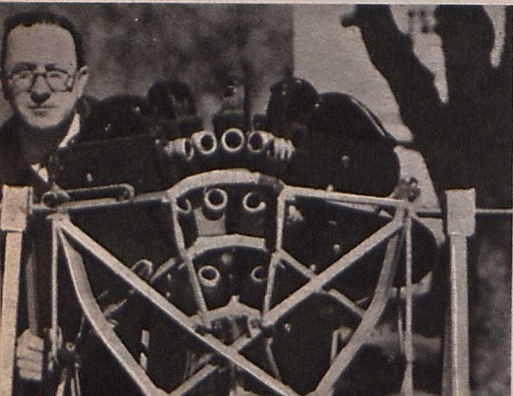
len kibomlik bámuló szemük előtt Svájc napsütötte havasainak színpompás panorámája. Ettől kezdve a nézőközönség az ő szemükeivel csodálja a hegycsúcok szépségét, szinte a pilóta fülkéjéből maga vezeti a lassan ereszkedő repülőgépet... Az *együtt-utazás* élményét variálja ezután a film: kanyargó bob-pályán robogunk, a davosi jégen keringő-zünk, sítalpakon suhanunk a Parsenn lejtőin, Amerika felett repülőgépen szállunk el.

A Cinérama műfajában tulajdonképpen csak a *technika* érdek. A technika leírására egy másik műsor (*«Cinérama Holiday»*) szerintem legmegkapóbb és »legcinéramább« részletével térek rá: ennél az epizódnál éreztem valóban, hogy »soha nem látott« produkció — és akció — részese vagyok. A téma: léglökéses vadászgépek felszállnak egy repülőgépanyahajóról.

Tulajdonképpen roppant hatásos amerikai »erőpolitikai« propaganda: szívszorító, lélegzetállító érzés *együtt-figyelni* a pilótával, hogyan gurul rá a gép mögé egy acélfal s hogyan »rugaszkozik el« erről a fallról a gép, *együtt-látni* vele, hogyan rohan hátra a lökhajtásos gép teste alatt a hajó fedélzete, hogyan táru ki szeme előtt a hajó elsuhanó tornya mögött a végtelen óceán — a zöld tenger és a kék ég kettős óceánja. Ezt a panorámát, a panorámiikus látásmód *illúzióját* szinte teljessé teszi a *hét hangszóró* játéka: a vászon mögött, oldalt, s a néző hátamögött is van hangforrás — s például »hátról« már előre jelzi a hang a közeledő s oldalt a képen csak később »előző« másik repülőgépet. (A mellékelt ábra a bob-szánkó példáján mutatja ezt: a rajz a forgatást, a vetítést, a hangszóró-elosztást, a szinkron-mérnökök munkáját egyaránt szemlélteti.)

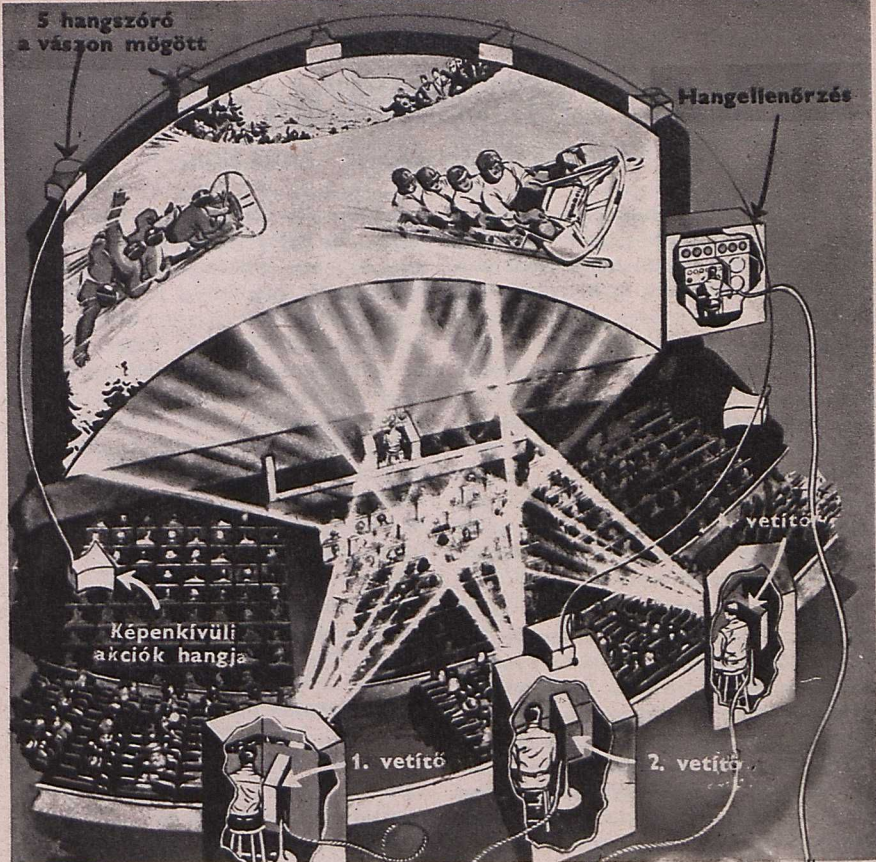
A Cinérama »titka« tehát igen egyszerű: három szimultán-felvevő és szimultán-vetítő rendszerén alapul, a félköríves gigantikus vásznonra

Louis de Rochemont, a
Cinérama operatőrje

5 hangszóró
a vásznon mögött

Hangellenőrzés

egymás mellé vetített három film a látószögnek megfelelő úgynevezett panorámikus képet ad. A 27 milliméteres lencsék az emberi szem fókusz távolságához idomulnak és $140^\circ/55$ -ös látómezőt fednek be. Ez majdnem azonos az emberi szem maximális ($160^\circ/60$) látómezejével. Eleinte a Cinérama fogyatékosága az volt, hogy a három film találkozónál a vásznon látni lehetett és az illeszkedés sem volt mindig jó; a későbbiekben ezt a zavaró hibát

lényegében kiküszöbölték, az illeszkedő vonalat csak akkor vettem észre, ha külön is figyeltem rá.

A Cinérama jövője? Georges Sadoul szerint: »Ha a közönség élni enged, előbb-utóbb rákényszerül, hogy a szenzációs rövidfilmekről át térjen a játékfilmre.«

A verseny már folyik: benevezett a Circarama, a Polyvision. Rájuk is vonatkozik Sadoul feltételes módja: »Ha a közönség engedi...«

RUDNYÁNSZKY ISTVÁN